

Бугера М. В.
студентка ФММ;
Омельченко А. І.
канд. екон. наук, ст. викладач
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського», м. Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-9376-7566

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ВЕТЕРАНСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Важливим і водночас складним питанням на сьогодні в Україні є розв'язання проблеми соціальної та економічної реінтеграції ветеранів війни та їх родин у цивільне життя. Згідно з дослідженням Українського ветеранського фонду Міністерства у справах ветеранів України, яке проводилося у вересні-жовтні 2023 року «Портрет ветерана», на питання: «Чи плануєте Ви повернутися на попередню роботу після демобілізації?» 29,7% опитаних ветеранів відповіли, що їм важко відповісти, 16% опитаних вказали, що обов'язково повернуться на свою попередню роботу, проте 13,6% висловили сумніви щодо повернення, а 5,3% заявили, що точно планують звільнитися [1]. Такі результати можуть свідчити про невизначеність у цивільному житті та можливі труднощі з працевлаштуванням.

Саме тому, все більшої популярності набуває новий напрямок – ветеранське підприємництво. Залучення ветеранів до ведення бізнесу це світова практика. Але, для цього важливо правильно розуміти середовище ветеранів та їх готовність до підприємницької діяльності. Вивчення проблем ветеранського підприємництва є предметом дослідження великого кола дослідників та інституції. Наприклад, у США питаннями ветеранського бізнесу займаються [4] U.S. Small Business Administration, у структурі якої є підрозділ з розвитку бізнесу ветеранів, Institute for Veterans and Military Families при Сіракузькому університеті; некомерційні мережеві організації підприємців-ветеранів і військових, такі як Bunker Labs, Warrior Rising. Ветеранське підприємництво є предметом дослідження й у країнах Європи, особливо в тих, де військові конфлікти проходили нещодавно, наприклад, у Хорватії.

Отже, *ветеранське підприємництво* – це місія з реінтеграції ветеранів у цивільне життя та задоволення потреб ветеранської спільноти.

Серед ключових аспектів ветеранського підприємництва в Україні можна виділити:

- *Державна підтримка*: започаткування державних програм та ініціатив для підтримки ветеранського бізнесу, забезпечення фінансової підтримки, навчання та консультування;
- *Освітні заходи та підвищення кваліфікації*: організація навчання та курсів з підприємництва для ветеранів, які надають можливість отримати необхідні *hard skills* для запуску та управління ветеранським бізнесом;
- *Створення мережевої структури підтримки*: залучення неурядових організацій до освітніх ініціатив, робота яких орієнтована на підтримку ветеранів у сфері підприємницької діяльності;
- *Психологічна підтримка*: консультування з питань психологічної підтримки ветеранів для успішної адаптації до цивільного життя та ведення підприємницької діяльності;
- *Підвищення обізнаності*: проведення роботи щодо підвищення обізнаності громадськості та підприємців про виклики, які постають перед ветеранами у цивільному житті та про можливості їх інтеграції у підприємницьку діяльність.

Для ефективного розвитку ветеранського підприємництва в Україні важливо забезпечити підтримкою суб'єктів підприємництва [1] шляхом надання державних програм кредитування; сприяння розвитку інфраструктури підтримки; організації підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів; часткової компенсації відсоткових ставок за кредитами; надання гарантій на забезпечення виконання зобов'язань за кредитами та поворотної фінансової допомоги.

Основними викликами, які постають перед ветеранами, є недостатня обізнаність в особливостях ведення бізнесу та відсутність досвіду, відсутність менторів, проблеми з фінансуванням, відсутність пільгових умов для підприємців такого стибу, відсутність закону, що регламентуватиме правила ведення бізнесу, а також складна економічна ситуація в країні.

З боку держави можна спостерігати за підтримкою ініціатив у розвитку ветеранського підприємництва. У листопаді 2023 року до Верховної Ради України було внесено законопроект «Про ветеранське підприємництво» Він має на меті створити ефективну екосистему ветеранського підприємництва, що відповідатиме запитам ветеранів, підвищити його конкурентоспроможність та сприяти сталому розвитку України [2].

Стимулювання ветеранського підприємництва планується здійснювати на державному рівні на 3х етапах: під час воєнного часу, після та на етапі економічного розвитку, фокусуючись на напрям діяльності [3].

У 2024 році на підтримку ветеранського підприємництва та громадських організацій буде спрямовано 205 млн. грн.

Розглянемо основні програми підтримки ветеранського бізнесу, реалізовані Українським ветеранським фондом [2]:

- *Програма «ВАРТО»*: здійснює фінансування бізнесу ветеранів та членів родини загиблих на конкурсній основі. Профінансовано проєкти у сфері харчової промисловості, сфері послуг, виготовлення засобів для чищення зброї та інтерактивна-пізнавального парку;

- *Програма «ВАРТО 2.0»*: здійснює фінансування бійців, які мають статус учасника бойових дій, їх найближчі родичі (матері, батьки, дружини, чоловіки, діти), родини героїв Небесної сотні. Гроші можна було використати на придбання обладнання чи товарів для ведення бізнесу.

- *Програма «ВАРТО+ГО»*: здійснює підтримку громадських об'єднань із статусом юридичної особи (громадських організацій або громадських спілок), діяльності, яка спрямована на захист прав і свобод, задоволення суспільних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів ветеранів та членів їхніх сімей.

- *Програма мікро-фінансування бізнесу ветеранів та членів їхніх родин*: здійснює фінансування ветеранів та їх родин на купівлю товарів та обладнання для ведення власної справи;

- *Програма ветеранського бізнесу в Дія.Бізнес*: надає інформаційну підтримку щодо розвитку ветеранського підприємництва, особливостей оподаткування та реєстрації ТОВ;

- *Програма «20 тисяч»*: надає фінансову допомогу ветеранам та членам родин загиблих захисників у веденні бізнесу;

- *Грантові програми від USAID, Mercy Corps, ООН та МХП*: ці організації також пропонують гранти для підтримки та розвитку ветеранського бізнесу.

Серед найпопулярніших сфер, в яких ветерани здійснюють підприємницьку діяльність в Україні, можна виокремити такі:

- *Сфера безпеки та охорони*: започаткування бізнесу з охорони та консалтингу, кібербезпеки і т.ін.;

- *Сфера транспортних послуг*: створення логістичного бізнесу ветеранами, які мають досвід роботи з технікою і транспортними засобами;

- *Сфера будівельних послуг*: для ветеранів, які мають навички в області будівництва та ремонту;

- *IT і технології*: створення технологічних стартапів, розробка програмного забезпечення та IT-консалтингові послуги;

- *Аграрний сектор*: розвиток підприємництва з розведення тварин, рослинництва або агротуризму;

- *Сфера здоров'я*: створення бізнесу у сфері фітнесу та спортивних тренувань для відкриття фітнес-центрів, студій йоги або особистого менторства.

- *Сфера послуг*: започаткування ресторанного бізнесу, готельно-ресторанного господарства, туризму, екскурсійного бізнесу тощо.

- *Сфера екології*: побудова бізнесу у сфері відновлюваної енергетики, утилізації відходів та екологічних консалтингових послуг.

Підбиваючи підсумки, варто зазначити, що розвиток ветеранського бізнесу в Україні має значний потенціал. Він сприятиме зростанню економіки шляхом створення нових галузей виробництва та задоволення потреб, а також забезпечить ветеранам активну участь у цивільному житті.

Список використаних джерел

1. Ветеранське підприємництво: які правила ведення бізнесу депутати зібрали в одному законопроекті. Стаття. Investment Lawyer Group. URL: <https://investlaw-group.com/en/veteranske-pidpryemnyctvo-yaki-pravyla-vedennya-biznesu-deputaty-zibraly-v-odnomu-zakonoprojekti/> (дата звернення 13.03.2024).
2. Ветеранське підприємництво – майбутнє української економіки. Стаття. Українська правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/01/26/709185/> (дата звернення 13.03.2024).
3. Kraus, K., Ignatyuk, A., & Kraus, N. (2023). ВЕТЕРАНСЬКЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА БІЗНЕС В УКРАЇНІ: ІНСТИТУЦІЙНА, ФІНАНСОВА ТА ПРОЄКТНА СКЛАДОВА ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 1(11), 98-111. URL: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/185> (дата звернення 13.03.2024).
4. ВЕТЕРАНСЬКЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВІ РІШЕННЯ. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://zp.gov.ua/upload/editor/dodatok_veteranske_pidpriemnictvo.pdf (дата звернення 13.03.2024).